

משנה ו'

משנה זו מפרטת על אודות ההתר ללוות ולהלוות לנכרי ברבית.

אחת מן ההלכות הללו מדיגימה המשנה בקבלת נכסי "צאן ברזל".

נכסי צאן ברזל הם נכסים שבעליהם מסרם ליד אחר, מתוך סכום כי יקבל את ערכם כפי שהיה בעת שמסרם לידיו. שם נובע מכף שערכם כלפי הבעלים קבוע, קשיח בברזל, אינו נע ונד לפי התיקרות הנכסים או ירידת ערכם, השבחתם או בלותם.^א

ביאור

בבא מציעא פרק ה' = ו'

¹ אין מקבלים "צאן ברזל" מישראל בהסקמה שהבעלים והמקבל יחלקו ברוחים, מפני שקבלה זו מגדרת הלוואה, שהרי הוא מתחייב להחזיר לו את ערך ההשקעה בכל מקרה, אם כן, אפוא החלקה ברוחים אסורה משום רבית בדין 'עסקא' המפרט במשניות הקודמות.^ב

¹ אין מקבלין צאן ברזל מישראל, מפני שהוא רבית. אבל מקבלין צאן ברזל מן הנכרים, ולוין מהן ומלוין אותן ברבית, וכן בגר תושב.

אבל מתר לקבל "צאן ברזל" מנכרים, ואף לוויים מן הנכרים ומלוים להם ברבית קצוצה, כי לא נאסרה רבית אלא בהלוואה של ישראל מישראל. הוא הדין בגר תושב" - נכרי שפרש מעבודה זרה וקבל על עצמו לקיים שבע מצוות בני נח,^ג שדינו כנכרי לענין רבית.

מקורות והערות

א. שם 'צאן ברזל' בא להם, ככל הנראה, להחזיר לבעלים את ערכם כבשעת קבלתם לפי שרוב העיסקות מסוג זה נעשו בצאן, (ראה רש"י, דף סט/ב, ד"ה אין מקבלין).
ב. כבר מן המשניות לעיל עולה שיש בדבר שהרועה קיבלם באחריות תוך התחייבות

כ"א
בטבת

יום ג'
פר'
וארא

(סנהדרין לה)

היום נלמד:

משנה

בבא מציעא
פרק ה' משנה ו'

גמרא

שמות רבה, פרשת
בא, פרשה י"ג

תוכנה מרגשת

הילד שלא קם
באוטובוס

לך ולמשפחה

מסכת סנהדרין
דף ל"ה

זוהר

האזינו רפח.

הלכה

שליח ציבור
הלכה כ"ז-כ"ט

בבא מציעא פרק ה' ■ ו'

ביאור

**2 מְלוּהַ יִשְׂרָאֵל מְעוֹתָיו
שֶׁל נְכָרֵי מִדְּעַת הַנְּכָרִי,
אָבֵל לֹא מִדְּעַת יִשְׂרָאֵל:**

2 יִשְׂרָאֵל שְׁלוּהַ מִנְּכָרֵי מְעוֹת
בְּרִבִּית, וְלֵאחֶר זְמַן רִצָּה לְפָרַע לוֹ
אֶת הַלְּוָאָה; מִצָּאוּ יִשְׂרָאֵל חֲבָרוּ
הַזְּקוּק לְהַלְוָאָה, וְאָמַר לוֹ: הִנֵּחַ
בְּיָדֵי אֶת מְעוֹת הַהַלְוָאָה וְאֲנִי
אֶפְרָעַן לְנְכָרֵי עִם הַרְבִּית מִכָּאן

וְאֵילֶךְ - מִתֵּר לְעִשׂוֹת בֶּן רַק עַל דַּעַת הַנְּכָרִי, הֵינּוּ, שֶׁבֶסֶף הַהַלְוָאָה יַעֲבֹר
דְּרָךְ הַנְּכָרִי הַמְּלוּהַ. רַק בְּאִפְּן זֶה נֶחְשָׁב הַלְוָה הַשְּׁנִי שְׁלוּהַ יִשְׁרָאוֹת מִן
הַנְּכָרִי. אִם לֹא, הָרִי הוּא נֶחְשָׁב כְּלוּהַ בְּרִבִּית מִן הַלְוָה הָרֵאשׁוֹן, אֶלֶּא
שֶׁהַלְוָה הָרֵאשׁוֹן פּוֹרַע לְנְכָרֵי מִפְּנֵי הַסֵּכֶם הַהַלְוָאָה הַנִּפְרָד שְׁבִינֵיהֶם.
הַחֲדוּשׁ בְּדָבָר הוּא, שְׁאֶפְלוּ לֹא פָּרַשׁ הַנְּכָרִי שֶׁהוּא פּוֹטֵר אֶת הָרֵאשׁוֹן מִן
הַהַלְוָאָה וְעַתָּה הוּא מְלוּהַ לְשָׁנִי, מִן הַסֵּתֶם לְכָךְ נִתְּכֹן.

מקורות והערות

שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה, עם שאר המצוות שנצטוו בני נח, ולא מל ולא טבל. הרי זה מקבלים אותו והוא מחסידי אומות העולם. ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמתור לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל" - רמב"ם (הלכות איסורי ביאה, פרק י"ד, הלכה ז').

איסור משום ריבית (וכל שכן כאן שהכל הלוואה), ועיקר כוונת התנא לחדש שמותר לקבל צאן ברזל מנכרי (תוספות יום טוב, ד"ה אין מקבלין, על פי רש"י, ועיין שם דעת הנימוקי יוסף, דף מא/ב מדפי הרי"ף, ד"ה מתני' צאן, המפרש באופן שונה). ג. "אי זה הוא גר תושב? זה נכרי

השער לחיים מאשרים - לב פתוח

לפעמים הרגע והשלוה נמצאים ממש מעבר למפתן, בהשג יד, ורק צריך להיות מוכן להבין שהם כאן. מה אתה יכול לעשות כדי להסיר את החסמים בדרך אל הרגע והשלוה?

ביאור

פרעה חטף מכות אנושות, מכות מצרים. כל אדם הגיוני היה מגיע למסקנה הפשוטה: שחרר את בני ישראל ותפסיק לסבל, אתה ועמך. לא היה צריך להיות גאון כדי לצלל לתוך התובנה הזו, מפני שמשך רבנו ואהרן הכהן ספקו אותה לפרעה וליועציו, פעם אחר פעם במלים ברורות: "שלח עמי ויעבדני. כי אם מאן אתה לשלח את עמי" - הנני מכה אותך. כך במשך תקופה ארוכה, ופרעה - לא רואה, לא שומע, לא מבין. מתעקש כמו פרה שלא מוכנה לזוז מהמקום. מה קרה לו?

ה' הסביר למשה: "אני הכבדתי את לבו". אחרי שברשעותו סרב פרעה לשחרר את העבדים

המענים, הקשה ה' את לבו, כדי לאפשר את קיום סדנת האמונה הגדולה בעולם, בה יתפרסם לעין כל מי הוא המנהיג את העולם. ה' עשה את לבו של פרעה קשה כמו כבד, שמבשול לבשול מתחשל ונעשה קשיתו, עד שאי אפשר להאמין שאי פעם היה רך.^א

עקשן, בסדר. אבל טפש כה גדול? מה חשב לעצמו פרעה? הוא רואה שהמכות ממשיכות לנחות עליו בחמת זעם, וממשיך להתעקש!

שמות רבה, פרשת בא, פרשה י"ג

מהו: "הכבדתי את לבו"? שעשה הקדוש ברוך הוא את לבו ככבד הזו, שהיא מתבשלת שניה וארטסטיס נכנס בתוכה. כן, נעשה לבו של פרעה ככבד הזו, ולא היה מקבל דבריו של הקדוש ברוך הוא. הוי: "כי אני הכבדתי את לבו".

התשובה פשוטה: פרעה בעס, וכשהוא בעס הוא לא ראה שום דבר אחר. אלו היה פרעה מבין שאיש אינו רוצה להתגרות בו, לזלזל בכבודו או להורידו מגדלתו, אלא מדבר בעם שקט, שרוצה ללכת לדרך ולחזור לארצו, היה פרעה מונע את הטרגדיה הגדולה שהביא על בני עמו. הלב הקשה שלו גרם לו שלא יוכל להבין מה מניע את הבקשה של בני ישראל, ומכאן הייתה הדרך קצרה להתנהגות חסרת כל הגיון, שפגעה בו ובעמו באפן אנוש.

אלו היה פרעה מסתכל באפן אחר על מה שקורה, אילו חיים מפלאים היו יכולים להיות לו. מלך, יש לו הכל, הוא שולט על המעצמה הגדולה בתבל. אבל הוא אטם את הלב, התרגו, והפסיד את החיים.

סטיבן קובי, מחבר "שבעה הרגלים של אנשים אפקטיביים במיוחד" מספר בספרו על נסיעה שנסע ברבבת התחזית בניו יורק. האוירה הייתה רגועה ומנמנמת, עד שנכנסו אב וילדיו התוססים. הם הרעישו והפריעו, והאב ישב על בסאו בשעיניו עצומות, באלו אין הדבר נוגע אליו. איזה חסר אחריות! איזו התעלמות מהסביבה! הוא כל כך התרגו, עד שלא התאפק והעיר לאב: "לא אכפת לך שהם מפריעים?"

האב פקח עיניים לאות וענה: "אני יודע שהם משתוללים. אנחנו חוזרים עכשיו מבית החולים, אמא שלהם, אשתי, נפטרה לפני שעה, והאמת היא שאני לא יודע מה לחשוב ומה לעשות".

הזעם, התסכול, המחשבות על חסר התחשבות, התחלפו בבת אחת, אתם בודאי יודעים לאילו רגשות.

לפעמים מספיק לפתח את הלב ולהרחיב את נקדת המבט שלנו לאפיקים נוספים שיפרשו את התנהגות הזולת, כדי להשאיר את חיינו שלווים ורגועים.

מסכת סנהדרין ■ דף ל"ה

מצוה ועברה

ישנן פעולות אחדות, שמצד אחד עשייתן היא מצוה אבל מצד שני עשייתן פרוכה גם בעברה.

להקריב קורבן זו מצוה, אבל הקרבת קורבן בשבת פרוכה בחילול שבת, בין היתר מפני ששחיטת הקורבן היא מלאכה (נטילת נשמה). האם שוחטים קורבנות בשבת? התורה מורה שקורבנות ציבור קרבים בשבת, כגון קורבן התמיד, קורבנות מוסף, ועוד, אבל קורבן יחיד אינו קרב בשבת.

דוגמה נוספת: לנזיר אסור להיטמא למתים, אבל לצורך מצוות קבורת מת מצוה - הותר לו להיטמא.

בקר באתר 'תלמוד ישראלי'

פְּבוֹד תְּלִמְיָדֵי חֻכְמִים

האזינו רפת.

תרגום

וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
רוֹצֵה בְּכָבוֹד
הַצְדִּיקִים יוֹתֵר
מִהַכְּבוֹד שְׁלוֹ, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב בְּיִרְבָּעַם,
שְׁהִיָּה עוֹבֵד עֲבוּדָה
זָרָה, וְהַקְבֵּ"ה סִלַּח
לוֹ, אֲךָ כַּאֲשֶׁר
הוֹשִׁיט יָדוֹ נֶגְדַּ עֵדוֹ
הַנְּבִיא, יִבְשֶׁה יָדוֹ.

וְקוֹדֶשׁא בְּרִיף הוּא בְּעֵי בִיקְרִיהוֹן
דְּצִדִּיקֵינֵיא יִתִּיר מִיִּקְרָא דִּילִיָּה,
כְּמָה דְכְּתִיב בְּיִרְבָּעַם, דְּהוּה מְקַטֵּר
וּמְפַלַּח לְעֲבוּדָה זָרָה, וְקוֹדֶשׁא בְּרִיף
הוּא אוּרִיף לִיָּה, וְכִיּוֹן דְּאוּשִׁיט יָדִיהָ
לְקַבְּלֵי דְעֵדוֹ נְבִיאָהּ, אֲתִיבֵשׁ יָדִיהָ.

זוהר
כ"א בסבת

מבאר בספר מלכים א' על ירבעם שהיה ידוע כמלך רשע שחטא והחטיא את ישראל ועשה הרע בעיני ה', אולם למרות כל הרעות הללו הקב"ה מחל על כבודו ולא הענישו באופן מידי. אולם בפרק י"ג שם מבאר שכאשר ירבעם רק הושיט ידו כנגד עדו הנביא הרי מיד הקב"ה, ללא המתנה כלל, נפרע ממנו והענישו. וכך נאמר לאחר שעדו הנביא מוכיח את ירבעם (מלכים א', פרק יג): "ויהי כשמע המלך את דבר איש האלהים אשר קרא על המזבח בבית אל, וישלח ירבעם את ידו מעל המזבח לאמר תפשהו, ותיבש ידו אשר שלח עליו ולא יכל להשיבה אליו". הקב"ה יבש את ידו של ירבעם, מדה כנגד מדה: הוא הושיט יד על נביא ה' לכן יבשה ידו. מכאן נלמד כמה הקב"ה מעריף ואוהב את הצדיקים ותלמידי החכמים, שמקפיד על כבודם יותר מפבודו, ויש לדעת שאף עלינו מצוה מהתורה לכבד תלמידי חכמים, שנאמר (דברים ו, יא): "את ה' אלהיך תירא" - לרבות תלמידי חכמים (פסחים כב). ונבין את גדל הענין מכף שלומדים יראת תלמיד חכם מיראת ה'! ולפי דברי הזהר אף הקב"ה מקפיד על כבודם יותר מאשר על כבודו, כאמור. הגמרא במסכת מכות (כב:) מציינת את אלו האנשים הטפשים שעומדים בפני ספר תורה ולא עומדים בפני תלמיד חכם. ממילא נבין עד כמה שהמכבד תלמיד חכם והדבק בצדיקים כמה יקר הוא בעיני ה' ותברך, וכמה הוא בעצמו הופך להיות כלי לשפע וברכה.

כז. ברכות ראשונות ואחרונות

אם שליח הצבור הראשון הִיָּה עומד באחת משלש הברכות הראשונות, העומד תחתיו יחזור ויתחיל מתחלת תפלת שמונה-עשרה. וכן אם שליח הצבור הִיָּה עומד באחת משלש הברכות האחרונות, שליח הצבור השני יתחיל מתחלת שלש הברכות האחרונות - מתחלת ברכת רצה⁷¹. הטעם לכך הוא, משום שלש הברכות הראשונות נחשבות כברכה אחת, וכן שלש הברכות האחרונות נחשבות כברכה אחת, ואין לחלק ברכה אחת לשני אנשים⁷².

כח. ברכות אמצעיות

אם שליח הצבור הראשון הִיָּה עומד באחת מהברכות האמצעיות, שליח הצבור השני העומד תחתיו יתחיל מתחלת הברכה שהפסיק בה הראשון. ואפלו אם הראשון כבר הגיע לסוף אותה הברכה, הרי היא כמי שאינה, ויחזור השני ויתחיל מתחלת אותה הברכה⁷³.

שליח-צבור שאינו יכול להמשיך בתפלתו וצריכים להעמיד שליח-צבור אחר תחתיו, כשאומרים לאדם אחר שיתפלל לפני התבה לא יסרב⁷⁴, כדי שלא להפסיק בתפלה⁷⁵.

כט. טעות שחוזר עליה

כל טעות שכשהיחיד המתפלל שמונה-עשרה טועה בה, חייב הוא לחזור ולהתפלל, גם שליח הצבור שטעה בטעות זו בחזרת התפלה בקול רם, צריך לחזור ולהתפלל את תפלת החזרה⁷⁶ ומלבד אם שכח 'יעלה ויבוא' בתפלת שחרית, שדינו שונה, כפי שיתבאר להלן.

מקורות והערות

74. ס' י"ג סעי' י"ז.

71. שם בש"ע סעי' ב'.

75. שם בבה"ל ד"ה לא יסרב.

72. שם במ"ב ס"ק י"א.

76. ס' קכ"ו סעי' ג'.

73. שם בש"ע.